

Juryrapport scriptieprijs vakbeweging 2015

Introductie

Afgelopen jaar heeft het Wetenschappelijk Bureau voor de Vakbeweging, de Burcht, voor de eerste keer de scriptieprijs van de vakbeweging georganiseerd.

De scriptieprijs is een prijs ter bekroning van een (afstudeer)scriptie of afstudeerwerkstuk over een onderwerp dat betrekking heeft op het werkgebied van de vakbeweging (in Nederland of daarbuiten) of op de rol van de vakbeweging. Deelname aan de scriptieprijs stond open voor elke recent of bijna afgestudeerde student aan een Nederlandse hogeschool of universiteit die in 2015 zijn (master)scriptie of afstudeerwerkstuk met goed gevolg heeft afgerond. De scriptieprijs van de vakbeweging omvat een prijs voor een (bijna of recent) afgestudeerde hogeschoolstudent én een prijs voor een (bijna of recent) afgestudeerde universitaire student. De jury bestaat uit de volgende personen:

- Prof. Dr. Paul de Beer, wetenschappelijk directeur van het Wetenschappelijk Bureau voor de Vakbeweging, de Burcht.
- Dr. Leni Beukema, lector duurzaam HRM bij het kenniscentrum Arbeid van de Hanzehogeschool
- Aldo Dikker, hoofdredacteur Tijdschrift Zeggenschap.
- Dr. Wim Eshuis, onderzoeker en medewerker van het Wetenschappelijk Bureau voor de Vakbeweging, de Burcht (secretaris).
- Ton Heerts, voorzitter FNV, tevens voorzitter van de jury.
- Prof. Dr. Mijke Houwerzijl, hoogleraar Arbeidsrecht aan de Universiteit van Tilburg en buitengewoon hoogleraar Europees en rechtsvergelijkend arbeidsrecht aan de Rijksuniversiteit Groningen.

Dit rapport bevat een kort overzicht van de ingezonden scripties, de werkwijze van de jury en een toelichting op de keuze van de genomineerde scripties en de keuze van de prijswinnaars.

Overzicht ingezonden scripties

In totaal zijn 22 scripties ingezonden. Het aantal inzendingen uit de categorie Hogescholen was met vijf beduidend lager dan het aantal inzendingen uit het Wetenschappelijk Onderwijs. De ingezonden scripties waren afkomstig van drie verschillende hogescholen (Avans Hogeschool, Hanze Hogeschool, Hogeschool van Amsterdam) en van zes verschillende universiteiten (Erasmus Universiteit, Universiteit van Amsterdam, Universiteit van Leiden, Universiteit van Tilburg, Universiteit van Utrecht, Vrije Universiteit). De scripties zijn geschreven vanuit de disciplines arbeidsrecht, bestuurskunde, economie, human resource studies, geschiedenis, beleid en organisatievraagstukken, cultuur, organisatie en management, maatschappij en recht. De ingezonden scripties hadden betrekking op de volgende onderwerpen:

- De motieven van vrijwilligers en vakbondsleden om lid te blijven van een (vak)organisatie.
- Ontwikkelingen in het ontslagrecht.
- Ontwikkelingen op het gebied van collectieve arbeidsvoorwaarden.
- De positie van tijdelijke werknemers.
- De positie van werknemers bij overgang van onderneming.
- De positie van werknemers in de zorg.

- Ontwikkelingen in de medezeggenschap.
- De gevolgen van reorganisaties voor de veiligheid van werknemers.
- De positie van de ondernemingsraad inzake arbeidsvoorwaarden.
- De gevolgen van grensarbeid.
- De positie van bedrijfsmaatschappelijk werk.
- De mogelijkheden tot zelfsturing in arbeidsorganisaties.

De werkwijze van de jury

De jury heeft de scripties beoordeeld op de criteria die vermeld staan in het reglement van de scriptieprijs (zie onderstaand kader). Hierbij zijn de scripties uit het hoger beroepsonderwijs en uit het wetenschappelijk onderwijs afzonderlijk beoordeeld.

Kader: Beoordelingscriteria scripties

A. Onderwerpkeuze:

- betekenis voor het werkgebied van de vakbeweging,
- betekenis voor de rol van de vakbeweging,
- originaliteit,
- expliciete aandacht voor de rol van de vakbeweging of georganiseerde werknemers.

B. Inhoud:

- heldere probleemstelling,
- adequate toepassing van methoden en technieken,
- verantwoorde analyse en presentatie van resultaten,
- verantwoorde conclusies,
- relevante (beleids) aanbevelingen.

C. Stijl:

- heldere, leesbare schrijfstijl,
- goede opbouw en structuur van de scriptie

Op basis van de scores op deze criteria heeft de jury eerst een groslijst van potentiële genomineerden opgesteld. In onderlinge samenspraak heeft de jury uit deze groslijst de definitieve lijst van genomineerden vastgesteld. Vervolgens zijn hieruit de beide prijswinnaars gekozen.

De keuze van de jury

De jury heeft besloten om voor de categorie Hogescholen twee scripties te nomineren en voor de categorie universiteiten drie scripties. Die keuze vloeide voort uit het verschil in het aantal aanmeldingen tussen hogescholen en universiteiten. Daarnaast krijgt één universitaire scriptie een eervolle vermelding.

De jury beoordeelt de kwaliteit van de ingezonden scripties in het algemeen als hoog tot zeer hoog. Alle studenten tonen met hun scriptie aan over voldoende kennis en vakmanschap te beschikken. Het merendeel van de scripties kent een heldere probleemstelling en een adequate toepassing van wetenschappelijke onderzoeksmethoden. Bij een enkele scriptie liet de uitvoering van het empirische onderzoek echter wel te wensen over. Alle ingediende scripties gaan over een thema dat zeer relevant is voor de vakbeweging. Het doet de jury dan ook goed te kunnen constateren dat zoveel

studenten een afstudeerscriptie schrijven over een onderwerp dat voor de vakbeweging van belang is. Tegelijkertijd gaan maar weinig scripties direct over de rol en/of de positie van de vakbeweging. In tegenstelling tot de aandacht voor v de vakbond relevante onderwerpen, lijkt de belangstelling van studenten voor de vakbeweging zelf minder aanwezig.

Gezien de hoge kwaliteit was het geen eenvoudige opgave om genomineerden te selecteren en uit de groep van genomineerden de prijswinnaars aan te wijzen. Bij de uiteindelijke keuze van de genomineerden en van de prijswinnaars gaven de betekenis en aandacht van de scriptie voor de rol van de vakbeweging de doorslag.

Nominaties hogescholen

De jury nomineert de volgende twee studenten en scripties voor de categorie hogescholen:

1. Kirsten Hiemstra: Grensarbeid in Niedersachsen (Noord-Duitsland) en uitkeringsgerechtigden uit de Noord-Nederlandse grensregio's.

Deze scriptie onderzoekt de knelpunten en succesfactoren bij het al dan niet verplicht laten solliciteren en aan het werk helpen van Nederlandse bijstands- en WW-gerechtigden in Niedersachsen (Noord-Duitsland) door gemeenten en het UWV in Groningen en Drenthe. Het is een afstudeeropdracht voor de opleiding HBO-Rechten van de Hanzehogeschool te Groningen. Het onderzoek is verricht in opdracht van de FNV Noord die in kaart gebracht wilde zien "wat de ervaringen zijn van uitkeringsgerechtigden met grensarbeid in Duitsland en welke invloed het UWV of de gemeenten hierop hebben gehad." Het onderzoek bestaat uit een inventarisatie van het juridisch kader (relevante literatuur, wet- en regelgeving en jurisprudentie) en interviews met voor het onderwerp relevante personen uit de regio (drie gemeenten, één UWV, vier uitkeringsgerechtigden en één expert (ook UVW)). De belangrijkste conclusies van de scriptie zijn:

-Het is mogelijk om bijstandsgerechtigden te verplichten om over de grens te solliciteren, echter kan het op dit moment negatieve gevolgen met zich meebrengen vanwege motivatiegebrek bij de grensarbeider.

-Motivatatie om over de grens te gaan werken is cruciaal, zonder motivatie gaat het niet werken, daarom is verplichten tot solliciteren over de grens ook niet goed. Daar waren alle gemeenten het ook over eens.

-Daarbij is voorlichting aan de grensarbeider cruciaal, zonder goede en specifieke voorlichting bestaat er een kans dat er dingen mis kunnen gaan.

De scriptie eindigt met een aantal aanbevelingen:

- voorkom dat bijstandsgerechtigden die niet gemotiveerd zijn verplicht worden te solliciteren in Duitsland
- zorg voor beter vervoer naar Duitsland
- verbeter de voorlichting over dit onderwerp, door de inzet van meer professionele adviseurs en door de inzet van FNV vrijwilligers.

2. Ilona Pesman: Werken over de grens: salaris, toeslagen en vergoedingen.

Deze scriptie onderzoekt de juridische gevolgen en ervaringen op het gebied van salaris, toeslagen en vergoedingen voor een Nederlandse werknemer die gaat werken in de deelstaat Niedersachsen (Duitsland). De scriptie is, evenals die van Kirsten Hiemstra, een afstudeeropdracht voor de opleiding HBO-Rechten van de Hanzehogeschool te Groningen. En ook dit onderzoek is verricht in opdracht van de FNV Noord. Aanleiding voor het

onderzoek is de beperkte kennis van de juridische veranderingen van het werken over de grens. Het onderzoek bestaat uit een theoretisch gedeelte en een praktisch gedeelte. Het theoretisch onderzoek is gedaan door middel van deskresearch: bestudering van (juridische) literatuur, wet- en regelgeving van zowel Nederland als Duitsland, Europese verordeningen, een cao uit een vergelijkbare sector in Nederland en Duitsland en jurisprudentie uit beide landen. Het praktijkonderzoek bestond uit interviews met twee experts op het gebied van grensarbeid en met zes grensarbeiders. De scriptie biedt een uitgebreid overzicht van zowel Europese regelgeving als wet- en regelgeving in Nederland en Duitsland. Daarmee onderbouwt de scriptie op een degelijke manier dat er aanzienlijke verschillen zijn in salarisniveau, sociale zekerheid en overige arbeidsvoorwaarden. Daarnaast laat de scriptie zien dat de geïnterviewde grensarbeiders niet voldoende op de hoogte zijn van de details inzake loon- en arbeidsvoorwaarden.

De belangrijkste aanbevelingen van de scriptie zijn:

- Zorg voor betrouwbare informatie aan grensarbeiders. En zorg ervoor dat dergelijke informatie (ook) via persoonlijk contact met wordt overgebracht.
- Verzorg scholing aan FNV- vakbondsconsulenten over dit onderwerp.

Prijswinnaar Hogescholen: Ilona Pesman: Werken over de grens: salaris, toeslagen en vergoedingen

Voor de jury was het niet eenvoudig om een keuze te maken, aangezien beide scripties van hoge kwaliteit zijn en veel gelijkenissen vertonen in thematiek, opdrachtgeverschap, opzet en uitwerking van het onderzoek. Uiteindelijk heeft de jury Ilona Pesman aangewezen als prijswinnaar. Haar scriptie was op verschillende relevante onderdelen net iets uitgebreider en diepgravender dan die van Kirsten Hiemstra. De jury waardeert het zeer dat Ilona Pesman aandacht besteedt aan zowel Europese regelgeving als aan Nederlandse en Duitse wet- en regelgeving én daarnaast een vergelijking maakt tussen een Duitse en een Nederlandse cao. Ook haar praktijkonderzoek is uitgebreider, waardoor ze goed duidelijk maakt dat werken over de Duitse grens belangrijke arbeidsvoorwaardelijke gevolgen kan hebben voor werknemers en een zeer relevant thema is voor de betrokken vakbond. Op basis van dit onderzoek kan de FNV haar leden beter adviseren over het onderwerp grensarbeid, toegespitst op de verschillen in salaris, toeslagen en vergoedingen tussen werken in Nederland en in Duitsland. De scriptie kan een goede rol spelen in het initiatief van de FNV om de komende twee jaar 800 werkzoekenden aan een baan te helpen aan de andere kant van de grens.

Nominaties universiteiten

Voor de categorie universiteiten nomineert de jury de volgende drie scripties:

1. Albert Hummel: Optimal Redistribution with Unionized Labor Markets

Deze scriptie onderzoekt twee vragen. Als eerste de vraag hoe de overheid tot een optimale inkomensherverdeling komt, als de arbeidsmarkt wordt beïnvloed door vakbonden. De tweede vraag is of vakbonden een nuttige bijdrage kunnen leveren aan het realiseren van de doelstelling van de overheid. De scriptie is gemaakt in het kader van de masterstudie economie aan het Tinbergen Instituut van de Erasmus Universiteit Rotterdam. Het onderzoek bestaat uit de analyse van een economisch model met vier actoren: werknemers, vakbonden, werkgevers en overheid. De studie is theoretisch van aard. Er wordt geen veldonderzoek verricht en er zijn geen empirische resultaten. In het onderzoek wordt onder meer uitgegaan van 100% georganiseerde werknemers in iedere sector. Deze aanname is kenmerkend voor veel theoretisch economisch onderzoek, maar staat wel ver af van de Nederlandse praktijk. De focus van de scriptie ligt voornamelijk op de interactie tussen de rol van de overheid en de rol van de vakbeweging. De scriptie concludeert, anders dan gebruikelijk in economische onderzoeken, dat sterkere vakbonden, die een relatief zwaar gewicht toekennen aan laag betaalde werknemers, de overheid in staat stellen om via herverdeling een hoger niveau van welvaart te bereiken. De instrumenten die de overheid kan inzetten (belastingen en sociale zekerheid) zijn complementair aan de instrumenten van de vakbonden (loononderhandelingen).

2. Carl Splinter: De Europese Unie en werknemersparticipatie in multinationale ondernemingen

Deze scriptie heeft als onderwerp de ontwikkeling van de Europese regelgeving voor het instellen van Europese ondernemingsraden binnen multinationale ondernemingen tot 2000 en de opstelling van de Nederlandse multinationale ondernemingen (mno) in deze ontwikkeling. De scriptie is tot stand gekomen in het kader van de masterstudie Geschiedenis aan de Universiteit van Utrecht. Het is dan ook een historisch onderzoek naar de ontwikkelingen in werknemersparticipatie en de maatschappelijke en politieke krachtsverhoudingen rond dit thema. Het onderzoek is vooral gebaseerd op analyse van secundaire literatuur. De ontwikkelingen in Nederland staan centraal. Voor een deel is gebruik gemaakt van literatuur over andere Europese lidstaten (Duitsland en Frankrijk). Daarnaast heeft de auteur interviews gehouden met vier experts op het gebied van medezeggenschap.

De scriptie bestaat uit een historische beschrijving en analyse van de werknemersparticipatie binnen Nederlandse mno's en van de ontwikkelingen inzake medezeggenschap op Europees niveau. De auteur laat zien dat Nederlandse ondernemers niet bepaald een voorkeur hadden voor medezeggenschap en het vrije ondernemerschap van de liberale markteconomie prefereerden. Uiteindelijk gingen zij onder maatschappelijke en politieke druk akkoord met meer medezeggenschap voor werknemers, resulterend in de Wet op de Ondernemingsraden van 1979. De auteur laat ook zien dat de leiders van Nederlandse mno's eenzelfde opstelling hadden in het Europese debat over medezeggenschap. Zij lobbyden actief mee tegen Europese participatierichtlijnen voor mno's. Ook in Europa moest politieke en maatschappelijke druk eraan te pas komen om een regeling voor Europese ondernemingsraden tot stand te brengen. De conclusies die de auteur trekt ten aanzien van de motieven van mno's om zich te verzetten tegen

meer medezeggenschap worden echter slechts in beperkte mate door het historische materiaal ondersteund. De scriptie geeft geen expliciete aanbevelingen aan de vakbeweging, maar uit de analyse wordt wel duidelijk dat vakbonden en politieke partijen tegenmacht moeten organiseren om verbeteringen op dit terrein tot stand te brengen.

3. Kyra van Denken: Zorgen over de zorg?

Deze scriptie is een onderzoek naar de verdere beperking van de uitsluiting van de loondoorbetalingsverplichting ex artikel 7:628 Burgerlijk Wetboek die voortvloeit uit de Wet Werk en Zekerheid (WWZ) en de gevolgen die dat met zich meebrengt voor de nuluren contracten in de zorgsector. Het gaat hier om de vraag of werknemers met een nuluren contract recht hebben op doorbetaling van hun loon als zij gedurende langere tijd niet worden opgeroepen. De scriptie is gemaakt in het kader van de master Privaatrecht (accent Arbeidsrecht) aan de Universiteit van Tilburg. De auteur stelt zichzelf de volgende vragen:

- Wat hebben de flexibele zorgmedewerkers in de zorgsector aan de inperking van de uitsluiting van de loondoorbetalingsverplichting ex artikel 7:628 Burgerlijk Wetboek met de komst van de Wet werk en zekerheid? Wordt hiermee het beoogde doel van de wetgever om een verbod op de nuluren contracten te bewerkstelligen bereikt?
- Zijn de door de zorgsector zelf getroffen voorzieningen afdoende om werknemers in de sector zorg te beschermen tegen het onnodig gebruik van nuluren contracten?

Het juridisch onderzoek waarop de scriptie is gebaseerd, bestaat uit inventarisatie en analyse van literatuur, wetgeving, jurisprudentie en cao-teksten. De scriptie maakt een analyse van de loondoorbetalingsverplichting voor en na de komst van de WWZ, waarna specifiek ingegaan wordt op de oproepovereenkomsten in de zorg. Een belangrijk pluspunt van deze scriptie, in vergelijking met veel andere juridische scripties, is dat naast de wetgeving ook de collectieve arbeidsovereenkomsten in de sector zorg aan bod komen. Van Denken analyseert of de in de cao's getroffen voorzieningen afdoende zijn om werknemers in de zorg te beschermen tegen het onnodig gebruik van nuluren contracten. De auteur doet dit onderzoek naar cao's omdat de Stichting van de Arbeid (StvdA) heeft laten weten dat er voorlopig geen ministeriële regeling nodig is om nuluren contracten te verbieden, om sociale partners eerst de mogelijkheid te geven om het verbod bij collectieve arbeidsovereenkomst te realiseren. Van Denken komt na de analyse van de cao's tot de volgende eindconclusie:

“Door de komst van het nieuwe artikel 7:628 BW worden flexibele werknemers verder beschermd tegen langdurige en onvrijwillige inzet op basis van onzekere flexibele contracten en tegen inkomensonzekerheid. De loondoorbetalingsverplichting kan niet ongeclausuleerd meer worden uitgesloten. Voor de sector zorg zijn er verdere beschermingsmaatregelen getroffen. De bepalingen zoals opgenomen in de cao VVT zorgen ervoor dat er in beginsel geen nuluren contracten meer kunnen worden gesloten, wat aansluit bij de doelstelling van de regering en de StvdA. Mijns inziens zijn de getroffen voorzieningen in de cao's dan ook afdoende om het onnodig gebruik van nuluren contracten terug te dringen. Aldus, we hoeven ons tot op heden geen zorgen te maken over de zorg!”

Prijswinnaar Universiteiten: Kyra van Denken: Zorgen over de zorg?

De jury wijst Kyra van Denken aan als winnaar van de scriptieprijs van de vakbeweging voor de categorie universiteiten. De volgende argumenten gaven bij deze keuze de doorslag:

- De scriptie van Kyra van Denken sluit meer dan de andere genomineerde scripties goed aan bij een actueel vraagstuk waarmee de vakbeweging wordt geconfronteerd. Voor de vakbeweging zijn het drastisch beperken van nuluren contracten, het scheppen van echte banen, en het creëren van inkomenszekerheid ook voor de onderkant van de arbeidsmarkt belangwekkende en dringende problemen waarvoor men op zoek is naar oplossingen.
- In deze scriptie staat het drastisch beperken van nuluren contracten als uitgangspunt voorop, en vervolgens gaat de auteur op een grondige wijze na in hoeverre dit bereikt kan worden, zowel via wetgeving als via cao's. Haar analyse is heel compleet en levert goede adviezen op voor verbetering van cao's, ook voor cao's buiten de zorg.
- Haar scriptie benadrukt de grote rol die sociale partners hebben om, naast de wetgeving, via de cao aanvullende rechtsbescherming te creëren. Zij laat aldus zien dat het niet altijd nodig is om de wetgeving aan te passen om misstanden te bestrijden, maar dat de sociale partners hierin een eigenstandige rol spelen.

Eervolle vermelding: Marie Claire Troost: Ship in the Storm

Tot slot geeft de jury een eervolle vermelding aan Marie Claire Troost met haar scriptie "Ship in the Storm, (Un)safe work practises at the Antwerp Port Authority". De scriptie is geschreven in het kader van haar studie Cultuur, Organisatie en Management aan de Vrije universiteit. Marie Claire Troost heeft 3 maanden lang participierend (antropologisch) onderzoek verricht in de Haven van Antwerpen. In die tijd analyseert ze de arbeidsorganisatie en tekent ze de verhalen van de werknemers op. Ze heeft dat gedaan met als doel na te gaan welke effecten de technologische en organisatorische veranderingen binnen het Antwerps Havenbedrijf hebben op het personeel. Ze focust daarbij vooral op de effecten voor het veiligheidsgedrag van het havenpersoneel. Ze beschrijft op een zeer levendige manier het effect van deze reorganisaties op menselijk kapitaal: waardevolle menselijke kennis, ervaring en vaardigheden van groepen collega's (door haar aangeduid met de term 'community of practices') verdwijnen, wat kan leiden tot een afname van de kwaliteit en de veiligheid van het werk. Ze laat ook zien dat een inzet op versterking van de veiligheidscultuur vanuit het management niet altijd effectief is als werknemers niet betrokken worden bij de besluitvorming. De jury is zeer positief over de wijze van onderzoek en de kwaliteit van de scriptie. Bovendien geeft ze via haar scriptie 'stem' aan de werknemers. Maar omdat de scriptie geen expliciete aandacht geeft aan de rol van de vakbeweging of georganiseerde werknemers meent de jury dat de scriptie, ondanks de hoge kwaliteit, toch niet in aanmerking komt voor nominatie voor de scriptieprijs, maar wel een eervolle vermelding verdient.